

УДК 005.2

Горчакова Ірина Анатоліївна, к.п.н., доц.
Чепурко Олена Сергіївна
ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»

Gorchakova Irina Anatoliivna,
Cherpurko Lena Sergeevna
Donetsk National Technical University

ІНВЕСТИВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

Рассматриваются механизмы привлечения инвестиций в инновационное развитие предприятий жилищно-коммунального хозяйства.

Ключевые слова: предприятия ЖКХ, инновационные проекты, инвестиции

The mechanism of bringing investments into innovative development of enterprises are offered.

Keywords: enterprises of housing, innovative projects, investments

Постановка проблеми. Житлово-комунальний сектор є ресурсомісткою галуззю економіки України. У ЖКГ споживається 44% енергетичних ресурсів, що становить близько 30% загальних витрат палива в країні. Ефективне використання енергетичних ресурсів у ЖКК є вирішальним чинником їх функціонування в ринкових умовах для надання споживачам відповідного рівня і якості житлово-комунальних послуг.

Сьогодні в житлово-комунальному комплексі України питомі витрати енергетичних ресурсів під час виробництва й надання житлово-комунальних послуг в 2-3 рази більші, ніж у розвинених країнах Європейського Союзу. При цьому зазначена сфера є однією з найменш реформованих у національній економіці й до того ж досить чутливою до впливу негативних економічних тенденцій і політичних факторів.

Діяльність більшості підприємств ЖКГ, особливо підприємств комунальної теплоенергетики, збиткова й характеризується неефективним

використанням виробничих і фінансових фондів.

Зношення основних фондів на більшості підприємств комунальної теплоенергетики досягло межі експлуатаційної безпеки й має тенденцію до подальшого зростання. Підприємства комунальної теплоенергетики завантажені лише на 70%, використання недосконалого й застарілого устаткування призводить до перевитрат палива на 20% щодо світового рівня. В аварійному стані знаходиться кожний десятий кілометр трубопроводів.

Ринок житлово-комунальних послуг України потребує впровадження наукових розробок як ніякий інший. Значне відставання фактичного від необхідного рівня використання прогресивних технологічних процесів зумовлене недостатністю фінансування й ресурсного забезпечення підприємств ЖКГ.

Аналіз статистичних показників фінансової діяльності підприємств України показав, що основними причинами дефіциту фінансових ресурсів є дефіцит інвестицій, низька платіжна дисципліна споживачів житлово-комунальних послуг, перевищення рівня витрат на виробництво теплової енергії над рівнем тарифів. Дефіцит фінансових ресурсів підсилює вплив світової економічної кризи на фінансовий стан українських підприємств ЖКГ і сприяє прискоренню розвитку негативних тенденцій у галузі.

Використання традиційних джерел фінансування інноваційної діяльності підприємств ЖКГ має ряд обмежень, деякі з яких не сумісні з перспективами її активізації.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Особливостям управління підприємствами, які функціонують в умовах ринку природної монополії, зокрема ринку житлово-комунальних послуг, присвятили свої дослідження У. Баумоль, Дж. М. Бьюкенен, Н. Демзетц, Д. Морріс, Б. Дж. Сімпсон, Дж. Панзар, Р. Познер, Дж. Стиглер, Р. Вілліг, О. Вільямсон, Ф. Хаек, Д. Хей, Б. І. Адамов, В. М. Андрієнко, М. Г. Білопольський, С. В. Богачов, П. Т. Бубенко, В. В. Дорофієнко, А. В. Завада, В. М. Інякін,

В. І. Логвиненко, О. О. Лук'янченко, Г. І. Онищук, В. П. Полуянов, Г. М. Семчук, В. І. Чиж, Б. Г. Шелегеда та інші.

Аналіз світового досвіду застосування різних способів фінансової підтримки інноваційної діяльності показав, що одним з найбільш ефективних джерел є венчурне фінансування.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Виявлено, що венчурні ринки в Україні не орієнтовані на її соціальну інфраструктуру. Жоден з українських венчурних фондів не інвестує свої кошти у сферу ЖКГ.

Формулювання цілей статті. У зв'язку з вищенаведеним є нагальна потреба у модифікації ринку венчурного фінансування в Україні за допомогою відповідного інституціонального забезпечення з метою переорієнтації венчурних фінансових потоків на інноваційну діяльність підприємств ЖКГ.

Виклад основного матеріалу дослідження. За визначенням Європейської Асоціації венчурного фінансування, венчурний капітал - це акціонерний капітал, що надається професійними фірмами, які інвестують кошти в приватні підприємства, демонструють значний потенціал росту на їх початковому етапі розвитку, в процесі розширення і трансформації, одночасно керуючи цими підприємствами.

Протягом останнього десятиліття все частіше у нормативно-правових актах України зустрічається термін “венчурний фонд”, однак до цього часу відсутнє визначення його суті, принципів діяльності, функцій, а також інших термінів, пов'язаних із венчурним бізнесом. Вперше поняття венчурний фонд було закладено у Закон України „Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди)” від 15 березня 2001 року. Згідно з даним документом поняття венчурного фонду в Україні відрізняється від загальноприйнятого: у нас це специфічний ІСІ, правила формування, існування та закриття якого вмонтовані у загальні правила діяльності ІСІ та компаній з управління активами, а саме – це недиверсифікований ІСІ закритого типу, який здійснює виключно приватне розміщення цінних паперів власного випуску та

активи якого більш ніж на 50 % складаються з корпоративних прав та цінних паперів, що не допущені до торгів на фондовій біржі або у торговельно-інформаційній системі. Таке визначення проіснувало до 2009 р., оскільки в цьому році було внесено зміни до відповідного Закону. Так, венчурним фондом визначається недиверсифікований ІСІ закритого типу, який здійснює виключно приватне (закрите) розміщення цінних паперів ІСІ серед юридичних осіб та фізичних осіб. є венчурним фондом [1].

Позитивним зрушенням у секторі вітчизняного інноваційного бізнесу може стати прийняття закону “Про венчурні фонди інноваційного розвитку”. На сьогодні існує його проект, де вперше робиться спроба визначити правові засади створення нового фінансового інструменту, який забезпечив би спрямування інвестиційних потоків в інноваційні сектори економіки. Таким інструментом мають стати венчурні фонди інноваційного розвитку.

Обсяг венчурного капіталу не такий вже й великий у порівнянні з інвестиційними коштами світової економіки, але він дуже важливий для успішного розвитку технологічно орієнтованих країн. Зарубіжний досвід свідчить про те, що інноваційна сфера, і особливо венчурний бізнес регулюються одночасно десятками законів, однак вони мають бути стабільними та гнучкими, не суперечити один одному, сприяти розвитку венчурної діяльності і в той же час забезпечувати інноваційний розвиток економіки.

Виявлено, що венчурні ринки в Україні зовсім не орієнтовані на її соціальну інфраструктуру [2-5]. Жоден з українських венчурних фондів не інвестує свої кошти у сферу ЖКГ.

Проведений аналіз потенційних венчурних інвесторів показав, що одним з найбільш зацікавлених у відновленні якості житлово-комунальних послуг суб'єктом ринку й одним з найбільш надійних позичальників є населення України. Це також один з основних споживачів житлово-комунальних послуг (77% споживання теплової енергії).

Вільні фінансові ресурси населення у вигляді банківських вкладів у десятки разів перевищують інноваційні потреби галузі (по Донецькій області

це, наприклад, 15 млрд грн. і 140 млн грн. відповідно). Крім того, виявлені тенденції домашніх господарств в Україні до заощадження й кредитування послужили підставою розглядати населення – споживачів житлово-комунальних послуг – як потенційних інвесторів інноваційної діяльності підприємств галузі.

Мова піде про стимулювання споживачів житлово-комунальних послуг до інвестування у модернізацію технологій шляхом упровадження інноваційних проектів на підприємствах ЖКГ. Мотивація забезпечуватиметься гарантією задоволення прагнень споживачів до одержання послуг вищої якості завдяки впровадженню інноваційних проектів, гарантії повернення інвестованих споживачами коштів за допомогою зарахування цих коштів як оплати за подальше користування ними, гарантії надання економічних вигід у вигляді дивідендів на вкладений капітал у випадку реалізації інноваційного проекту.

Пропонується модифікація ринку венчурного фінансування в Україні шляхом створення венчурних організацій споживачів комунальних послуг, що ґрунтуватиметься на використанні авансованих споживачами платежів за комунальні послуги як джерел венчурного капіталу.

Венчурне фінансування підприємств ЖКГ здійснюватиметься за наступними етапами:

- венчурне фінансування інноваційних проектів споживачами за рахунок майбутніх платежів за ЖКП;
- інноваційні проекти;
- подальше надання оплачених житлово-комунальних послуг.
- забезпечення заявленої якості житлово-комунальних послуг і дивідендів від надприбутків;
- реалізація інноваційних проектів;
- інновацій у виробництво житлово-комунальних послуг.

Ефективність реалізації значною мірою залежатиме від механізму заохочування, який дозволить

- венчурним інвесторам-споживачам одержувати житлово-комунальні послуги заявленої якості й дивіденди від надприбутків,
- інноваційним підприємцям – реалізовувати проекти,
- підприємствам ЖКГ - активізувати інноваційну діяльність.

Реалізація механізму дозволить змінити спрямованість венчурного фінансування на інноваційний розвиток підприємств ЖКГ, забезпечити фінансовими ресурсами розвиток індустрії інноваційних технологій з виробництва послуг ЖКГ і активізувати інноваційну діяльність підприємств галузі для більш якісного задоволення запитів споживачів (рис.1).

Ефективність розробленого механізму багато в чому залежатиме від ступеня реалізації фінансових інтересів учасників венчурного фінансування і якості управління фінансовими потоками.

Управління фінансовими потоками венчурного фінансування комунального підприємства ґрунтуватиметься на реалізації інтересів всіх суб'єктів-учасників венчурного фінансування шляхом економічно обґрунтованого розподілу витрат, вигод і ризиків, пов'язаних з реалізацією інноваційного проекту.

Формалізація руху фінансових потоків при венчурному фінансуванні підприємств ЖКГ має наступний вигляд:

$$\begin{array}{c}
 \begin{array}{c}
 \overbrace{\hspace{1.5cm}} \\
 \downarrow \\
 V + I = C + S \\
 \uparrow \\
 \underbrace{\hspace{1.5cm}}
 \end{array}
 \end{array}
 \quad (1)$$

де:

- V – інвестиції;
- I – доходи підприємства ЖКГ;
- C – оплата спожитих послуг,
- S – заощадження населення.

Особливістю використання венчурного капіталу як джерела фінансування інноваційної діяльності підприємств ЖКГ є виникнення високих кредитних й інвестиційних ризиків. Пропонується метод управління кредитними й

інвестиційними ризиками підприємств ЖКГ, що виникають при венчурному фінансуванні споживачами ЖКП, який спирається на використанні ретроспективи платіжної дисципліни споживачів ЖКП як кредитної історії й побудову кредитного рейтингу споживачів комунальних послуг.

Запропонований метод дозволяє, не працюючи прямо з населенням, використати фінансову надійність кінцевих споживачів комунальних послуг для компенсації такої негативної риси комунальних підприємств як відсутність кредитної історії.

Оцінка можливості комунального підприємства повертати позикові кошти здійснюється на основі оцінки платоспроможності населення в оплаті комунальних послуг. Реалізація запропонованого методу є підставою при виборі інноваційного проекту.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Запропоновані механізми дозволять подолати дефіцит і дорознечу інвестиційних ресурсів, хеджувати ризики, а також забезпечити стабільність й ефективність заходів, що реалізовуватимуться в рамках процесу інноваційного розвитку підприємств ЖКГ.

Література

1. Закон України “Про внесення змін до Закону України “Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди)” N 639-УІ від 18 грудня 2008 року – [Електронний ресурс]. – Режим доступу // <http://www.rada.gov.ua>.

2. Москвін С.О. Венчурні фонди інноваційного розвитку //Актуальні проблеми економіки.-2009.-№2.-с.89-95.

3. Кутрань К.В. Венчурне інвестування в умовах фінансової кризи // Економіка і держава.-2009.№9.-с.14-16.